

Mputara Ozi n'udi Odinaala na Mmetuta ya n'awa Ohuru ndi Igbo

nke

Onyora Ngozi Theresa

Alex Ekwueme Federal University Ndufu Alike

Ebonyi State.

tessyblessed@gmail.com

na

Obiakor Ethel Ebere

School of General Studies,

Alvan Ikoku Federal College of Education, Owerri

Imo State

motherlytouch22@gmail.com

Umjedemede

Nzikorita ozi dika o si were di n'udi odinaala metutara uzọ digasi iche iche ndi Igbo si agbasa ozi ka otu onye ma o bukwā ọhaneze mata ihe e kwuru maka ya. E nwere udi nzikorita ozi di iche iche. E nwere nke mmadu kwuru n'onu na nke ogbi; nwekwa nke anu na-eku ume nakwa nke ihe anaghi eku ume. Mana udi nzikorita ozi putakaricha ihe ofuma bu nke e kwuru n'onu, nakwa oge ufodu nke e ji mmegheri ahụ ziputa. N'ala Igbo, otutu ihe di iche iche ka ndi Igbo na-ahuta dika ihe kwu ekeresu izisa ozi n'ihu na ha puru izi mmadu ozi gbara okpurukpu ma dikwa omimi mana ha abughi mmadu nke ha jikwa asu asusu. Nke a mere ndi Igbo ji na-ekwusi "na ahijia di n'ohia nwere nti nwekwa onu", mana tata ufodu ihe ndi ahụ gbasara ezimozi odinaala dizi ka igbo mmuo ma o bu nkwenye ndi amaghi maka ihe omimi sayensi. Ndi nchocha ga-agaghari na Steeti ise di n'owuwa anyanwu Naijiria bu ebe ndi Igbo biga were choputagasia umu ihe odinaala ufodu e ji ezikorita ndi mmadu ozi wee ruo taa. N'usoro nchocha a, a ga-agbado ukwu n'ajuju onu, bja mee ngaghari juputacha ndi mmadu ole na ole uka n'onu maka nchocha a. O ga-achikota usa o nwetara n'onu ndi mmadu, tuchaa ha ofuma, bja gosiputa ndi kwesiri nchekwaba nakwa ndi ikuzi n'ulo akwukwo anyi ga nakwa mba ofesi ga.

Okpurukpuokuwu: Nzikorita ozi, odinaala, uwa ohuru, asusu na nkwenye

Mkpelite:

N'ala Igbo nke di n'owuwa anyanwu Naijiria, e nwere otutu ihe na-ezisa ozi mana o bughị mmadu. Nzisa ozi putara mgbe e mere ka otu onye ma o bu karia mata ihe di mkpa. Nzisa ozi dika Okunna (1999) siri dee ya, putara nkata izugbe. O gara n'ihu kowaa na mgbe ozi no n'udi izugbe, o putara na o bughị ihe a kwadobere maka otu mmadu kama na o bu maka ọhaneze. Black na Haroldsen (1995) kwuru si nzisa ozi bu etu e si egosiputa mbumnuche, nkowaputa, etu e si emeputa ihe nakwa omume site n'iji akara, okwu onu, eserese, ederede, nakwa ihe ndi ozo ga. Otutu ihe ndi ozo ga ahụ bu anu di ndu, ebe ufodu bu ihe diri onwe ha kama na ha nwere nnukwu ikikere izisa ozi gbara okpurukpu. Nke a mere Okeke na Obasi (2014) jiri kwado na nzikorita ozi e kwughi n'onu nwere uzọ abuo gbara okpurukpu dika uzu nke anumanu na nke ihe a na-ahụ anya. Dika ha siri dee ya, o nweghi okwu a ga-anu mana e zipugo ozi gbara okpurukpu. Etu Akpabio (2003) siri kowaa, izikorita ozi odinaala bu ozi nke ndi bi n'obodo na-aghota. Mgbe elu bu ala osa, ndi Igbo anaghi eleda ihe ndi ahụ anya maka na ha matara uru ha niile bara. Ugwu a, otutu ndi Igbo uwa ohuru na-ahutazi njirimara ndi Igbo dika ife alusi ma o bu nkwenye ndi amaghi Kraist ma o bukwanu ndi agughi akwukwo maka ihe omimi sayensi. Nke a jogburu udele ma sigbukwa nkapi n'isi maka na ndi nne na nna uwa ohuru anaghizi ekweta ka umu ha suo asusu Igbo n'ulo nakwa n'ama, kwubezie ikowara ha ihe ndi obodo jiga ezisa ozi odinaala. Mana ndi nchocha choputara na nukwu ihe gbara ndi ufodu ume

bụ n'agbanyeghi mkpagbu niile ndi uwa oheru na-akpagbu ihe odinaala, otutu ihe odinaala ekweteghi na ha ga-ala mmuo. N'ikwado nke a, Onuora na Obiakor, (2020: 183) kowara na a tulechaa nchocha, o gosiri na otutu ihe odinaala juru kpam kpam ila mmuo. Ndi uwa oheru na-agbasi mbo ike ka ha gosi na ezi adighizi n'ukwu ukwa maka na mgbe nwatakiri amaghi asu asusu ara nne ya, keduzi ka o ga-esi mata mgbe ihe abughi mmadu ziri ya ozi? Mgbe o nughị nke mmadu na-ezi, o ga-abuzi nke anu ma o bu ihe ndi ozo ka o ga-anu? Nchocha a gosiputara na nzikorita ozi odinaala juru, jusie ike ila mmuo. Ndi nchocha gara Steeti ise di n'ala Igbo were gbaa ndi mmadu ajuju onu n'uzo puru icha were nweta okpurukpu ngwa ha jiri mee nchocha ya.

Afikpo

N'Afikpo mgbagugwu nke di na Steeti Ebonyi, o nwere ihe ha na-akpo ivu mkpo mkpo. Ihe nke a putara bu mgbe oha obodo bira bukosia ngwo ngwo na nyonyo di icha icha dika nsi, ahia, okwute, nri gbara uka nakwa ihe ndi ozo adighi mma ile anya buko ha n'onu ulo mmadu, ihe o putara bu na onye ahụ kpara aru. N'ebe ahụ, ihe ozo ha ji egosi aru bu nke ha na-akpo horii. Horii a bu mgbe ndi agadi nwaanyi niile na-eji mkpo suru mkpo ha bia na-atogboro onye ahụ n'otu n'otu n'ihu ulo ya, o na-eziko na onye ahụ akpaala aru. Oza ajuju onu nyere omumaatu ihe mere n'afọ abuo gara aga. Nwaanyi gara n'obodo ozo wee gwota ogwu o ji gbuo nwunye di ya na umu ya niile, mgbe ndi obodo gara juo ese mata na o bu nwaanyi ahụ, ndi agadi nwaanyi gara mee horii. Ozo kwa bu mgbe mmadu batara n'ulo ma o bu teta n'ura hu omu nkwa e kedoro n'onu uzo ya, o mara na o ji oha obodo ugwo, nke na ime isike ikwu ya, o buru otu osisi na-eme ohia.

Ohaozara

N'Ohaozara nke di na Steeti Ebonyi, onye o bua mara na nkita na-agbo uja, o naghị ebe akwa. Nke a mere na mgbe nkita bere akwa n'Ohaozara, a mara na ihe mere be mmuo bu nnukwu ihe ga-ada gbim n'ala mmadu. Ya mere na ha nuraa akwa nkita, o kachasi n'oge abani, a mara na mmadu ga-anwu. Akwa nkita abughi ihe efu n'obodo ahụ. N'obodo ahụ, ijere na ngwere na-egosi ma onye nwuru anwu o bukwu ezigbo mmadu ka o bu ajo mmadu? Mgbe onye mere ihe ojoo nwuru, ijere ga-agba ulo onye ahụ tupu e lie ya. Mgbe ijere agbaghi ulo ya, e lee anya mata ma ngwere o ga-aba n'ime ili ya tupu e lie ya, ka ngwere o ga-agbaghari n'elu ili ya mgbe e lichagoro ya, mgbe otu n'ime abuo mere, ihe o na-egosi bu na onye ahụ ebighi ezigbo ndu. Onye ahụ bu ajo mmadu kpara aru mgbe o di ndu. Mgbe ndi mmadu huru udi ihe a, ndi okenye nwere omenaala ha ga-eme ka e medaa ndi mmuo obi.

Ishiagu

Ishiagu di n'okpuru ochichi Ivo nke Steeti Ebonyi kwenyere na egbe igwe na-ezi ha ozi were ruo n'uwa oheru. Ha si na mgbe egbe igwe gbagburu mmadu n'obodo ha, ozi o na-ezi bu na onye ahụ abughi ezigbo mmadu. Onye ahụ mere aru, aka ya adighi ocha. Nke a mere na a gaghị emetu ozu onye ahụ aka were ruo mgbe ndi a na-akpo ndi Amagu bira mee omenaala tupu e buru ozu onye ahụ lie. Nke a ga-eme na a gaghị eme akwamozu ya ruo afọ asaa. Ihe ozo na-ezi ha ozi bu ji. Mgbe o bua e kekoro mba ji anọ bukwasa nwaanyi no na di n'isi, ihe o na-ezi ohanaze bu na nwaanyi ahụ gbara n'ezi. Ndi a na-akpo ndi isi ada ga-eduru ya dunaga bee nna ya maka na o mere ihe obodo na-asọ nsọ. A na-ebunyekwa nwaanyi o bua na-eti di ya ihe, ma o bu na-eme nnukwu isike ji anọ were kponaga ya be nna ya.

Mgbe di nwaanyi nwuru, o yibe otu akwa rue onwa ato, igosi na onwu di ya wutere ya nke ukwu. N'Ishiagu o bughi mmadu niile di ha nwuru na-eyi otu akwa were ruo onwa ato. Ufodu ndi nwaanyi na-enwe otutu akwa ha ji akwa di ha. Mana onye ziputakiri ozi mwute di ya bu onye yiri otu akwa wee ruo onwa ato.

Nnukwu ihe ozo ndi Ishiagu ji ezisa ozi odinaala bu akó. Akó bu ihe dika oche nwaanyi ji esi nri n'usokwu. O bu nnukwu ihe di oke onu n'ala Ishiagu n'ihu mputara ya. Nwaanyi o bua luru di ma e jighi akó duo ya ulo, a mara na o nweghi mmadu bee nna ya. Akó bu ebe ikike nwaanyi o bua luru di n'Ishiagu di. Mmadu

ozo apughị itukwuru n'áko nwaanyị ma o nyeghị ikikere. Mgbe nwoke putara buputa áko nwunye ya mebisibe ya, ozi o na-ezi ohanaze bu na o choghọzị ilu nwaanyị ahụ. Dika omenaala ha si kwado bu na o nwekwaghị ihe ga-eme ka ya na nwaanyị ahụ biri ozo na ndu ma n'onwu karja ma mgbe o bidoro yoba nnukwu aririo. A chozikwa imezi áko ahụ mgbe o foro nwoke n'anya, o bu ndi a na-akpo ndi Amagu ka o diri imezi ya ozo. Ihe ozo ha ji ezi ozi odinaala bu iweputa aka mmadu n'akpati ozu magbe a na-eli ya. Mgbe o bula e weputara ofu aka mmadu tupu e lie ya, ihe o putara bu na obara di n'ezinaulo ya. Nke a ziputara na ya ma o bu nwanne ya egbunugo ochu.

Ikwo:

N'Ikwo nke dikwa na Steeti Ebonyi, Ikoru (Opuinya) anaghị ada na nkiti. Mgbe o bula Opuinya dara, a mara na o na-akpokọ oha obodo maka onwu nnukwu. A naghị egbu opuinya ma o bughị mgbe oke mmadu puru. Ndi Ikwo kwenyesiri ike na e lise onye nwuru anwu, na ofu anu ga-eziputariri ozi. Anu ndi a bu okuko na ngwere. Mgbe okuko riri nri n'elu ili onye nwuru anwu, ozi o na-eziputa bu nnukwu ozi mara mma maka onye e liri ebe ahụ. O na-eziputa na onye ahụ biri ezigbo ndu tupu o nwuo. Mana mgbe ngwere bjara riwe nri n'elu ili, ihe o putara bu na onye ahụ bu nnukwu ajo mmadu mgbe o no ndu. O kpara nnukwu aru zoro ezo mgbe o no ndu.

Enugwu-Ezike

N'obodo Enugwu Ezike nke di na Steeti Enugwu, otutu ndi mmadu nwere nkita maka ozi di iche iche o na-ezi ebe ahụ. Mgbe o bula nkita bidoro gwube onu n'ala, a mara na o nwere ihe ojo di n'ebe ahụ, dika ajo ogwu e liri ka mmadu daa n'orja, nwee nsogbu ma o bu nwuo onwu. Oge ufodu, nkita na-egwugide onu n'ala were boputa ogwu ahụ. Mgbe o bula nkita bidoro bewe akwa, a mara na mmadu-ga-anwu n'okirikiri ahụ. Mgbe nkita gbowa uja n'abani, a mara na onye ojo ma o bu mmuo ojo no nso.

N'ebe ahụ, ha ji ihe di iche iche eziputa na mmadu anwughị onwu chi ya site n'itinye ofu ihe ma o bu nke ozo n'aka onye nwuru anwu. Ha nwere ike itinye aziza nke ziputara ka o gaa zachapu ndi gburu ya. Ha natinyekwa osisi akpu ka o were gaba tigbuo onye gburu ya. Ya mere na mgbe o bula mmadu huru udi ihe ndi a, ihe o ziputara bu na e gburu onye ahụ egbu. Mgbe mmadu na-aga n'uzo were hu ogwumeagala ka o na-abia n'ihu, ihe o ziputara bu na onye akuku ahụ ya ga-anwu. Mana mge ogwumeagala na-eme ngafe, ihe o ziputara bu na mmadu bi n'okirikiri ahụ ga-anwu. Otu a ka o dikwa mgbe ikwuikwu bewere n'akuku ulo ha, o ziputara na mmadu ga-anwu n'okirikiri ahụ. Mgbe okuko bidoro ikwa akwa aghara aghara n'ehihe, ihe o ziputara bu na ndi mmuo na-agafe, ka onye o bula kpuchie onwe ya ofuma tupu mmuo ojo aba ya n'ime.

Oji-Riva:

N'Oji-Riva nke di na Steeti Enugwu, itinye mkpuru aki n'ime mmanya ngwo bu ofu uzo e si eziputa na alumu abjala n'isi njedebe. Mgbe o bula nwoke na nwunye ya sere okwu nke nwere ike itisa alumu ha, nwoke eweta mkpuru aki tnye n'ime obele mmanya ngwo, buru gawa na be ndi ogo ya, o buru na ya na ogo ya nwoke nuu mmanya nuta mkpuru aki, ha amara na nwoke ahụ achoghizi nuko ya na nwa ya nwaanyị. Ugwu a, ihe a ga na-ekwuzi okwu ya bu etu ha ga-esi kwu nwoke ahụ ugwo enwe ya (ugwo isi o kwuru n'isi nke nwaanyị)

N'aka nke ozo, mgbe nwaanyị nwere esemokwu lara be nna ya ubochi ahia nkwo, ihe o na-eziputa bu na nwaanyị ahujula anya nke na o gaghị emelinwu ihe di n'alumu ya ozo. Nke a putara na o nweghị amuma seputanwuo udo n'etiti ya na di ya ozo. Ihe o ziputara bu na a luchaa kpam kpam. Ihe ozo dikwa n'alumu bu na o buru na mgbe a na-eme mmemme agbamnkwu nwaanyị, nna ya bunye ya mmanya ka o chota di ya, mmanya ahụ ghafunari ya, o na-eziputa na alumdi na nwunye ahụ agaghị enwezi isi. Onye o bula gaejikere laba maka na nwa a bjara iku anwulo.

Ozo kwa dika ibe ya bu na mgbe mmadu kpochikoro be ya puo apuo, lota were hu ebe e tinyere ya akwukwo ndu n'onu uzo ya, ihe o ziputara bu na mmadu chotara ya ma o nweghị onye o huru. N'ihu na ihe e ji mara

obodo a bu mmiri, o sokwa n'ihe e ji nye ya aha Oji-Riva. Mgbe mmiri riri mmadu n'obodo ahụ, ihe nziputa ya bu na onye ahụ, nne, nna ma o bu nwanne afọ onye ahụ bu ogbu ocha. Aka otu onye n'ime ha adighi ocha. Ihe ozọ na-eziputakwa aka adighi ocha bu mgbe eke biabara n'ulo mmadu ugboro ugboro. Eke abughi ihe a na-ahụ osijiso n'ebe ahụ, ya bu na a hụba ya n'ulo mmadu, a mata na onye ahụ bu ajọ mmadu nke ji ndi mmuo ugwo.

Imilike

Ndi Imilike bi na Steeti Enugwu nwere otutu uto ha si ezikorita ozi mana mmadu ekwughị okwu. Ha nwere nke ha kporo itogbo obele mmanwu ocha. Nke a na-eme mgbe mmadu gara ajọ ije, ike kwe o buru mgbe mmadu gara ohi, ma o bu mgbe nwoke zupuru onwe ya gakwuru nwunye mmadu were zokpuru onwe ya banye n'ulo ya n'ejighi oku. Ndi no nche abali ga-ahụ ya ma debe anya ka ha ahughi ya, mana tupu chi efuo, onye ahụ agaghị ama mgbe ndi nche ahụ ga-ewetara ya nnukwu obele debe ya n'ihu ulo ya. Ihe nke a putara bu na o ga-agbara oso ga-azuta mmanya nkwa elu karaka bute ya n'ulo onyeisi obodo bia kowa ije ya. O kowata onwe ya ofuma, o lawa mana o kwaghị ihe doro anya, ndi obodo ada ya nha.

Ha ji omunkwu agwa mmadu na-achoghi mmadu. Nke a na-aputakari ihe mgbe mmadu dara n'oke oria ndi mmadu na-eche na o bughị oria bira onwe ya. N'onodu a, a na-eche na o bu mmadu nyere ya ma o bu togboro ya nsi, a ga-ewere omu nkwa kechie n'ihu ulo ya. Ihe nke a putara bu na, a choghi onye o bula ibata leta ya. Mmadu nwuo ebe ahụ, umu ya niile ga-etibi akwa ozu n'azu, ebe umunne ya niile ga-etibi akwa ozu n'akuku ha rue otu izu. Ha ga na-etibi ya aga ebe niile di mkpa dika ahia ma o bu ozi ndi ozọ. Mgbe o bula a huru onye tibiri akwa ozu, ihe o putara bu na nne, nna ma o bu nwanne ya nwuru anwu.

Ihe ozọ ha ji ezi ozi bu mgbe nwoke luru nwaanyi gara zuta mmanya nkwa elu, tinye ya akwukwo ube were mee ka o gosiputa n'elu obele mmanya, onye o bula huru ya amarala na alimalu ya abiago n'isi njedebe. O nweghi ihe a na-ekwute ya mana ugbo a, agbamakwukwo ndi uka nakwa nke ndi okaiwu anaghi ekwe ka a ghara ikpe ya ekpe.

Akpawfu, Nkanu

Akpawfu Nkanu di na Steeti Enugwu ji aziza ezisara ndi mmadu na aru emeela. Mgbe o bula a choputara na nwoke dinara nwa ya nwaanyi, tubara ya ime ma o bu a tubabaghi ya ime, ndi obodo ga-ejikota aka onu wegara ya ukwu aziza. Ihe Nke a na-eziputa bu na a zaghachi aru ahụ n'isi ya. O gosiri na aka ha adighi ya, na ihe onye metara, o were isi ya buru. Ha ji aziza ahụ agwa ndi mmuo na-ata onye kpapa aru ahuhu na ha akwadoghi aru nwanne ha kpapa.

N'ebe ahụ kwa, a dighi egbu anu a na-akpo enwe. Ihe kpata nke a bu na ha kwere na enwe nochiri anya ndi nna nna ha nwuru anwu. Ya mere oge o bula ha huru enwe, ha na-eji obi oma anabata ya nke oma. Mgbe o buna okenye nwuru n'Akpawfu, enwe bia ebe ahụ, a mara na onye ahụ biri ezigbo ndu. Obibia enwe gosiri na onye ahụ ga-alakwuru ndiichie nke oma.

N'obodo ahụ, o nwere mmiri di na ya a na-akpo **Owomkpueme**. Mmiri ahụ bu ihe izizi mmadu ga-ahụ mgbe o batara n'obodo Akpawfu. Oge o bula **Owomkpueme** toro kari etu o kwesiri ito, ihe o na-ezi bu ka ha kee nkwa n'ihu na ndi ojoo na-akwado ibata n'obodo ha.

Umukoroala

Obodo a di na Umuhia nke di na Steeti Abia. Ha na-ahụ ukwu ikpo mmadu dika uto ihe abuo. Nke mbu bu na mgbe mmadu na-aga ihe, ukwu aka nri kpo ya n'okwute, o na-eziputa na ihe ahụ o na-aga ga-adị mma, mana mgbe ukwu aka ekpe kporo ya n'okwute, a mara na ihe o na-eje adighi mma. Ozọ dika ibe ya bu mgbe anya ala, aka nri bidoro doka mmadu, maba jijiji esepughi aka, a mara na onye di onye ahụ n'ahụ ga-ala mmuo. Nke a putara na ihe anyamiri ga-eme, nke bu na onye ahụ ga-agbagari juo ndi dibia afa ase ka a mara etu a ga-esi bupu onwu na-aku aka n'uto. Ozọ dika ibe ya bu magbe mmadu kwadosiri iga

mmemme were yiri azụ akwa pụta na mbara, ihe o ziputara bu na mmemme ma o bu ihe onye ahụ na-aga ụbọchị ahụ agaghị aga nke oma. Ihe onye ahụ kwesiri ime ikwusi iga ebe o bu ụbọchị ahụ.

Umule Ohuhu

Obodo a dikwa na Steeti Abia. Egbeigwe bu otu ihe na-eziputa na mmadu bu ajo mmadu n'obodo ahụ. Mgbe o bu egbeigwe batara kujie osisi di na mbara mmadu, ihe o ziputara bu na ndi mmuo bjara ido ya aka nti maka aruruala o na-akpa. Mana mgbe o bu onye ahụ juru icheghari, mgbe ozọ egbeigwe ga-abia, o dogbuo ya.

Ozo dika ibe ya bu ikwiikwi nke ufodu ndi Igbo na-akpo ajo nnunu na-ezi ozi onwu. Ndi obodo a, nakwa ndi Igbo niile kwenyere na mgbe o bu ikwiikwi bjara n'akuku ulo mmadu bewa ma a chupuru ya ma a chupughi ya na mmadu ga-anwu. N'ala Igbo niile, ozi ikwiikwi abughi ezigbo ozi.

Osisi ugba nke di n'ama obodo Umule Ohuhu na-ezi ndi obodo ahụ ozi. O nweghi ihe ikuku kuru, aka osisi ahụ adakapu, mana mgbe o bu alaka osisi ugba ahụ dakapuru, ihe o putara bu na nwoke di ike ga-anwu n'obodo Umule Ohuhu.

Ehime Mbanọ

Ehime **Mbanọ** di na Steeti Imo. Ha nwere uto di iche iche ha si ezisa ma o bu enwetagasi ozi mana mmadu ekwughi okwu.

Aziza/utari: Oge ufodu, ndi Igbo na-asị na mmadu anwughi onwu chi ya. Mgbe mmadu anwughi onwu chi ya, ndi ezinaulo ya na-enwe oke mwute. Oge ufodu, ofu onye ma o bu abuo ga-ezi ya ozi tupu a donye ozu ya n'ili. Maka ikikere, e nyere ya tupu e lie ya, ozu ahụ ga-egosi onye gburu ya n'ike site n'iji aziza ma o bu utari were apiakasia onye ahụ aru. Mgbe nke ahụ na-eme, onye o bu ga-amata onye gburu ya. Onye ahụ nwuru anwu ga-apiagide ya utari were ruo mgbe o kwuputara na o bu ya gburu onye ahụ.

Ariri; Nke a bu uto ozọ e si ezi ozi n'Ehime **Mbanọ**. Ndi Ehime/Igbo kwenyere na mgbe a na-akwaghi onye nwuru anwu, obi anaghi adi ya mma n'ala mmuo mana mgbe a kwaara ya, mkpuruobi ya ezuo ike were lakwuru ndichie. Nke a mere na ihe ha ji abia egosi na iwe na-ewe ha bu ibute nnukwu ariri bubata n'ulo ndi ezinaulo ya ka ha were new ike kwaa ya.

Agwo Mmiri bu ihe mmiri Ehime nke aha ya bu Opara eluigwe ji ezi ozi. Opara eluigwe bu mmiri si n'okwute agbaputa. O na-eru eru maka ndi choro igwu ya. Otu ihe adighi eme na mmiri ahụ bu ilu ogu. Onye luo ogu, agwo mmiri ahụ ga-aputa iji zie ha na ha dara iwu site n'ichusasị ha, mana unu kpochie nti luba ya, agwo ahụ ga-ata ha mana ogaghị egbu ha egbu.

Uwa Ohuru ndi Igbo:

Oge ugbo a, eri a banyere na Senchuri iri abuo na otu, bu oge uwa ohuru ndi Igbo. N'oge a, nnukwu ihe mgbanwe bidoro diwa n'ihe gbasara isu asusu Igbo, o kachasi n'ezinaulo. Otutu ezinaulo na-ahutazi isuru umu ha asusu Igbo dika ikpa aru. Ndi di otu a ji maka ikwusi asusu Igbo na ndu umu ha were etinye umu ha n'ulo akwukwo di oke onu, ebe ha nuru na ndi nkuzi anaghi anwa anwa asuru umu akwukwo Igbo. Ha were chefu na mgbe isi kotere ebu, o gbawa ya isi. Ihe ode na-akowa bu na umu aka ndi di otu a amaghizi na e nwere ihe bu omenaala. Mgbe nwata toro, n'ejighi asusu ara nne ya wee too, nwata ahụ anaghi emecha omume dabara adaba maka na ihe di n'ime ya ezuchaghi oke. Asusu bu diokpara omenaala, ebe omenaala bu otu n'ime ihe gbara okpurukpu mmadu ji buru mmadu n'elu uwa.

Mgbe nwata anaghi aghota asusu Igbo, o buzi nke anumanu ma o bu nke ihe ndi ozo ga ndi Igbo ji akpakorita ka o ga-aghota? Kedu onye ga-akowara ya na onwu na-aku aka n'uto mgbe ikwiikwi na-ebe n'akuku ulo ha? Mgbe opuinyia gubere n'obodo Ikwo, onye ga-agwa ya na oke osisi adago? Onodu otutu nne na nna na-etinye umuaka ha na senchuri iri abuo n'otu na-agba anyamiri n'ih na ha amabeghi na onodu

umụaka ahụ ga-anọ mgbe na-eteghi aka ga-abụ ihe anya mmiri. Oge na-abia mgbe ha bu ofeke agaghị ama mgbe e kere nkụ ukwa. Ha agaghị amata mgbe a lora ha anya na mgbe e lere ha ezigbo anya.

Otu onye odee gbara ajuju na Steeti Ebonyi ebe akparamagwa isụ Bekee a kachasi, zara si na “a na-ahutazi ndi umu ha na-asu Igbo dika ndi **Ogbojo** nakwa ndi iti na-amaghizi ihe ekwe na-aku”. Ndi Igbo biko tetanu n’ura n’ihi na ndi Bekee ahụ unu chorọ ime ka ha nwekwara omenaala nke ha.

Edensibia

- Akpabio, E. (2003). *African Communication System: An introduction system*: Lagos: B.print publication.
- Blake, R. & Haroldson, E. (1975). *A Taxonomy of concepy in communication*. New York: Hastings House publishers.
- Okeke, C.O. & Obasi, G.T. (2014). “Semantic Conteent of Igbo Traditional non-verbal modes of communication” International Journal of Linguistics and Literature.
- Okunna, C.S. (1999). *“Introduction to Mass Communication”* (2nd edition). Enugu: New Generation Books.
- Onuora, N.T. & Obiakor, E.E.(2020). “African Traditional Communication System for Sustainable Cultural Heritage; Igbo People’s Perspective” Ideal International Journal of Igbo Scholars Forum, Nigeria.